

Štev. 14.

V Trstu, 25. julija 1891.

Letnik IV.

Navskrižja.

Politiško življenje v Avstriji kaže vse polno navskrižij, to pa se posebno zaradi tega, ker nočejo neslovanske stranke biti pravične nasproti slovanskim narodnostim. Navskrižja pa se kažejo tudi med slovanskimi strankami samimi, ker jih je razdejal neslovanski vpliv, potem pa, ker menijo, da jim je po zgodovini in razvoju pojedinih slovanskih narodov zastopati istodobno različne interese. Navskrižnosti so obče in specijalne, odnašajo se na zunanjo politiko, kakor na notranjo, in se dostajajo se posebno političkih, narodnih in v obče narodnokulturnih interesov. V državnem zboru Dunajskem se po razno-terih izjavljenih kar vrste taka navskrižja, in je primerno, da se spominjamo vsaj nekoliko teh navskrižij ravno sedaj, ko se je odložilo zborovanje osrednjega parlamenta avstrijskega.

Uže letošnji program osrednje vlade spominja na razna navskrižja. Prejšnja leta, ko je vlada kopicila predloge za pomnoženje vojaškega krvnega in finančnega davka, trdili so, da zunanja politika ne dopušča izvršitve narodne enakopravnosti v času, ki je bolj nemiren, nego miren. Letos so konstatovali mir na zunanji, pa kazali na nemirno razpoloženje strank na znotraj; vsled tega so zahtevali premirja med temi strankami in s tem razlogom odložili izvršitev narodne enakopravnosti.

Radikalstvo, ki je v tem, da se zahteva tako premirje, so krstili z zmernostjo, a z druge strani so pa stranke z zmernimi, v ustavi utrjenimi zahtevami imenovali radikalne.

V prejšnjih dobah so trdili, da južni sosed naše države preži po naših deželah, zato da ni časa, da bi se izvršila narodna enakopravnost med južnimi Slovani, se posebno na Primorskem; sedaj, ko je isti južni sosed člen trojne zveze, trdijo pa, da ni razburjati radikalnih strank v državi tega sosedu, zatoorej da tudi ni primerno spremeniti sistema v smislu izvršitve narodne enakopravnosti nasproti južnim Slovanom naše države.

Poljski poslanec se je izrazil letos v državnem zboru v smislu, da nobena zunanja država ne vpliva na notranje razmere našega cesarstva; spomini, ki jih je zapustil pismene in tiskane pok. kancelar Beust, pa trdijo, da znane fundamentalke grofa Hohenwarta je pokopal vpliv neke znane zunanje države. In ravno to, da se je v prejšnjih dobah s stolov osrednje vlade kazalo na neprimernost izvršenja narodne enakopravnosti z strani zunanjih političkih razmer, svedoči še z druge strani, da zunanje države utegnejo tudi vplivati na razvijanje notranje politike.

Poljski poslanci in ž njimi tudi nemški levičarji so letos kritikovali Rusijo in njeno kulturo; češki poslanec dr. Vašaty je tudi kritikal zunanjo politiko in odnošaje zunanjih držav. A njegovo kritiko so obsojevali, ko je drugače sodil o Rusiji, nego vsi drugi, in vendar so priznali, da je naše cesarstvo v prijateljskih odnošajih tudi z Rusijo.

Proti Rusiji ostro pišejo nemško-liberalni in še druge vrste nemški, kakor madjarski listi; tega pisanja ne obsojujejo kljub prijateljstvu naše države z Rusijo. Ako bi pa slovanski listi kritikovali samo v pohljnih obliki zaveznice trozveze, takoj bi ovajali celó v državnem zboru tako presojevanje zunanje politike. To so poleg nemških levičarjev storili letos v največji meri in čezmeri poljski državnozborni zastopniki.

Kar odobrujejo gospodovalne stranke nemških levičarjev in poljske kakor madjarske frakcije, označujejo kot soglasje avstro-ogerskega prebivalstva v skupnosti; nič ne prašajo, ali se slovanska večina vsega tega prebivalstva vjema z željami in trditvami navedenih protislovanskih strank in frakcij.

Poljski poslanec je trdil v državnem zboru, da avstrijski narodi vsi uže uživajo popolno narodno enakopravnost, v tem ko je to resnica samo o Nemcih, Italijanih in gospodovalni poljski frakciji, in se morajo na pr. Slovenci na Koroškem, nekaj tudi na Primorskem,

boriti za slovenski Abc v osnovnih, po tuje zasnovanih šolah.

Minister notranjih poslov, minister deželne brambe in minister justicije so se izjavili vsi, da po vladnem nazoru mora biti notranji jezik političkih uradov, c. in kr. vojne, kakor tudi notranji jezik sodišč nemški jezik; z druge strani je pa znano, da je na Ogerskem notranji madjarski, in je tudi jezik ogerske brambene vojske madjarski, kakor je tudi znano, da uživajo Poljaki in Italijani svoj jezik kot notranji jezik pri političkih uradih in sodiščih.

Ustava ne pozna kakega posebnega notranjega jezika, tudi ne pozna hegemonistiških narodov gledé na notranji jezik, in vendar hočejo proti ustavi vsiliti nemški kot notranji jezik slovanskim narodom, izvzemši privilegovano poljsko frakcijo in mali odlomek italijanskega naroda, kateri nepretržno uživa v popolni meri svoj jezik na vse strani.

V vladnem programu se je zatrdilo, da se narodna enakopravnost ne bode kratila nobenemu narodu; a zahtevanje nemškega in sploh nekaterih privilegovanih kot notranjih jezikov dovaja v končnih posledicah do tujčenja osnovnih šol slovanskih narodnostij, torej tudi do tujčenja teh narodnostij, dosledno do kračenja narodne enakopravnosti.

Naučni minister je trdil letos v državnem zboru, da nacionalnost nima nič opraviti z obrtnimi šolami, resnica pa je, da se s tujimi tehničnimi izrazi za razne obrti zasaja tujstvo med narode, in je z druge strani jednaka in še važniša resnica, da obrti obsezajo poleg vsem narodom občega tudi spečifično narodna svojstva, svojstva duha pojedinih narodov, in da vsled tega se obrt pospne v pogledu umetniškem jedino na podstavi nacionalnosti. Torej ima tudi obrtna šola jako mnogo opraviti ravno z nacionalnostjo.

Poljski poslanci, kakor znano, so se letos na razne strani izjavili proti vsemu temu, kar je odločilno za ostale Slovane; kljub temu so skušali celó Mladočehi bližati se jim, da ne omenjamo, da tudi zastopniki drugih slovanskih narodov bi ne nasprotovali, ko bi se zasnovala po prejšnjem kopitu zveza s poljskimi zastopniki. To je največi nesmisel, največe navkrižje prave narodne in zares ustavne politike. Poljaki so nasprotniki češkega zgodovinskega državnega, kakor vsakega prava drugih slovanskih narodov, a Mladočehi se hočejo vezati s takimi protislovanskimi zastopniki. Poljaki so nasprotniki prave izvršitve narodne enakopravnosti, a vendar bi se družili z njimi tudi Srbohrvati in Slovenci!

Deželna avtonomija je uže sedaj pogrebka narodne enakopravnosti; razširjenje te avtonomije bi bilo še hujše. Poljaki težé ravno za razširjenjem te avtonomije, in poleg Čehov so zagovarjali tudi nekateri Slovenci tako razširjenje. Ako tako vedenje ni navskrižno, potem je na svetu vse soglasno.

Čehi, Srbohrvati, Slovenci in celó maloruski Romunčukisti so se izjavili za narodno enakopravnost in so pobijali hegemonijo nemških, poljskih in italijanskih gospodovalnih strank in frakcij; a kljub temu niso ne prej ne sedaj zasnovali načrta, ki bi kazal, kako si mislijo izvršenje narodne enakopravnosti. Nemški levičarji so v svoj čas predložili tak načrt v smislu hegemonije nemške narodnosti; Slovani še le čakajo na to. Osrednja vlada se je tudi izjavila takó, kakor ne morejo Slovani umeti ustavnega osnovnega člena o jeziku in narodnosti vseh narodov. Vlada in Nemci so torej določno razkrili in pokazali svoje nazore in težnje o narodni enakopravnosti; dosledno bi isto jasnost in določnost s pomočjo posebnega načrta morali pokazati tudi Čehi, Srbohrvati, Slovenci in Malorusi in Romunci svoje lastne nazore o istem odločilnem predmetu.

Nemški konservativci so uže večkrat jasno razodeli, kakó si mislijo konfesionalno šolo; Slovani bi imeli tu tudi jasno povedati, do katere meje se vjemajo s težnjami teh konservativcev, kateri so vsaj načelno voljni podpirati stremjenja raznih slovanskih zastopnikov.

Slovanski zastopniki bi imeli vse to določno zagovarjati in predlagati, kar pobijajo protislovanske stranke in frakcije. Slovanom najbolj ugaja narodna avtonomija; a o tej se v državnem zboru še zmenili niso. Cerkev in šola bi poleg narodnosti najbolj okrepili se v okviru izvršene narodne avtonomije; a izvršenega, na drobno izdelanega načrta o narodni avtonomiji Slovani niso predložili osrednjemu parlamentu. Ministerski predsednik se je izjavil, da nemščina je potrebna kot notranji jezik tudi zaradi tega, ker bi razni notranji jeziki imeli zaviro tudi v finančnih zaprekah. Tu je bilo dokazati, da ravno narodna avtonomija bi bila mnogo ceneja in preprosteja nego sedanji, nepopolni upravni bodisi vladni, bodisi deželnoavtonomni aparati. A nikdo ni izrabil te točke za primeren odgovor, kar, ako bi hoteli biti strogi, bi nam svedočilo, da o finančni strani narodne avtonomije nikdo niti mislil ni.

Še mnogo navskrižij bi mogli naštet, ki so se ponavljala v državnem zboru in se ponavljajo po novinah in javnosti v obče vsak dan; pa dovolj je to, da tu pa tam govoré o glavnih stremljenjih slovanskih narodov, pa jih zatajujejo, kedar jih je treba zagovarjati. Narodna avtonomija in slovanska liturgija, kateri obe bi zadovoljili in utrdili slovanske narode ter s tem utrdili tudi državo na znotraj in zunaj, ste še daleč v ozadju med slovanskimi zastopniki samimi; dokler ne prideti na parlamentarni oder, ostanejo navskrižja, kakor doslej, in kakor so se kazala sosebno letos. Pod navskrižji se skriva neodkritosrčnost; nasprotniki slovanski se zapletajo v navskrižja, ker ne marajo, da bi dosegli slovanski narodi neizogibna uslovja za svoj obstanek in razvoj. Slovani sami pa se križajo v svojih interesih vsled nerazuma in zaslepljenja od istih nasprotnikov.

V neparlamentarnem življenju prodira tu pa tam boljše spoznanje; vsaj vedenje Čehoslovancev nasproti raznim slovanskim gostom in obiskovalcem češke razstave v Pragi se kaže poprek brez navskrižij, ko sprejemljejo vse prijazno, prijateljski in navdušeno. Naj bi

takemu vedenju sledila mnenja in dejanja na vse strani javnega življenja; potem bi tudi politika ne mogla uganjati takih burk s Slovani, kakor doslej, in navskrižja, katerim so take burke snov in podstava, bi se tudi manjšala.

Vsesokolski shod v Pragi.

Dne 28., 29. in 30. junija osvetlilo si je češko Sokolstvo pred vsem svetom svoje lice. Češki Sokoli dokazali so, da tudi na polju telovadbe koraka narod češki vstrično s prvimi narodi avstrijskimi. Številke naj govore. V Prago došlih Sokolov bilo je do 8000, javne telovadbe se je pa udeležilo okolo 2500 telovadcev. Prostor, kjer se je vršila telovadba, meril je 11.975 □ metrov. Prostor ta obdan je bil s tremi tribinami, na kojih je bilo prostora za 15000 gledalcev. Prva javna tekmovalna telovadba vršila se je v nedeljo dne 28. junija popoldne. Vse vaje izvrševali so češki Sokoli z uprav neverjetno preciznostjo, kar nam je svedočilo, da češka telovadna društva vestno izpolnjujejo svoj namen: fizično in moralno okrepljati narod svoj. Sv. Petra in Pavla dan bili smo pa svedoki najkrasnejši točki vse sokolske slavnosti: vsa sokolska društva defilovala so pred županom Praškim. Defilovanje trajalo je celo uro, dasi so korakali v kolonah, vsaka vrsta po 6 mōž.

Bil vam je to velikanski sprevod, kakoršen se vidi le redko kedaj in le redko kje. Tudi v sprevodu opažali smo najstrožo disciplino; zopetno svedoštvo, da ves narod češki prošinjajo ista čuvstva in iste ideje. Po sprevodu bil je v mestni dvorani vsprejem *francoskih gimnastov*, poljskih, hrvatskih in slovenskih Sokolov. Tu je načelnik češke sokolske zveze, g. dr. *Podlipny*, županu predstavil staroste pojedinih Sokolov, prednost so imeli seveda tudi tu, kakor drugod, francoski gostje. Poslednji so bili ganeni od presrečnega vsprejema in od tolikih pojavov odkritosrčne simpatije, takó, da se je njihovemu govorniku roka tresla, in solzé so mu lile po licih, ko se je zahvaljeval na izredni gostoljub-

nosti naroda češkega. V imenu sokolskih društev zahvaljevali so se razni govorniki. Ta vsprejem napravil je na vse prisotne mngođen vtis, in uverjeni smo, da so dogodki, vršivši se omenjenega dne v mestni dvorani Praški, dokaj utrdili vez slovanske vzajemnosti.

Po vsprejemu pogostili so nas v mestni dvorani na jako sijajen način. Vse je tekmovalo, da bi nam bilo na uslugo, in uverili smo se, kakó je gori na Češkem staro in mlado vneto za sokolske ideje. Mnogokaterim naših veljakov se to smešno zdi, Čehi pa vedo ceniti veliko vrednost take narodne organizacije.

Na večer bil je sokolski shod v dvoranah na Sofijinem otoku, pri kojem se mnogoštevilni francoski, češki, poljski, hrvatski in slovenski govorniki žarnimi besedami vneli za divno idejo sokolsko: bili so to glasi pobratinstva in bratoljubja. Drugi večer bila je na istem otoku sijajna razsvetljava, združena s koncertom; tu je prisostvovalo zopet na tisoče občinstva. Ako ne bi bili vedeli uže poprej: ta večer smo se osvedočili, da je Praga zares *slovansko mesto*. Kdor ne bi bil v pogledu na take pojave postal iz Savla Pavel, temu ni pomoči. Nam pa je trepetalo srce od doslej še ne poznane radosti.

To bi bil kratek opis Praških slavnostij, napisan seveda v velikih črtah. Neštevilno pa je bilo podrobnostij, kojih se nismo mogli dotakniti, katere pa so se lepo družile v harmonično celoto. Da zaključimo: vtis Praških slavnostnih dnij je velikanski, nepozaben; narod češki bodi nam v zgled, *kako je ljubiti in ceniti samih sebe*, zlata Praga pa zgled, *kakova bodi metropola naroda*. —č.

Cerkev in Tržaški Slovenci.

Iz Tržaške okolice.

Mnogo je še slovenskih duhovnikov na Slovenskem in tudi na Tržaškem, ki se ne zlagajo z napravljajem višje hierarhije in njenih organov, kakoršno kažejo posebno za poslednjih let. Uprav te verne duhovnike, ki so zajedno zvesti sinovi matere Slave, presenetil je odlok tržaško-koperskega škofa, s kojim se „pro bono pacis“ izbaciva slovenski jezik iz prestolnice sv. Justa v Trstu; kajti tu je užival svoja prava od pravekov, čeprav so bile slovenske propovedi ob nedeljah in praznikih v navadi samo od leta 1843 — kakor trdi Ljubljanski „Slovenec“.

Nočemo za to navajati zgodovinskih dokazov in svedoštjev. Za preprosti in obči razum omenjamo samo, da v Tržaški okolici so krajna imena zgolj slovenska, da ne govorimo o delih mesta Tržaškega samega, kateri tudi še mnogotero spominjajo na to, da so jih krstili Slovenci. Opozarjamo na velikansko lipo pred prestolnico sv. Justa, katera nam svedoči, da je bila zasajena po Slovanih, kojim je lipa bila sveto drevo; na starej Reni v mestu nahaja se še dandanes nad vhodom neke hiše glagoljski napis, in v istej prestolnici so nad stranskim altarjem posamične črke,

katere svedočijo ne samo, da so v Trstu od pravekov bivali Slovani, temveč tudi, da se je njih jezik počsteval v istej prestolnici ne samo kot jezik v propovedih, ampak tudi v bogoslužju, kakor je gotovo, da se je še v poslednjih stoletjih v Tržaški okolici cerkveno bogoslužje vršilo v staroslovenščini.

Staroslovenščina in novoslovenščina imati v prestolnici sv. Justa svoje zgodovinsko pravo, radi česar je toliko nas, kolikor vsacega dobromislečega slovenskega duhovnika in neduhovnika čudom napolnila odredba tržaško-koperskega škofijstva, ki je s par črtami in pod pretvezo „za ljubi mir“ odkrnilo slovanskemu življu v Trstu to zgodovinsko pravo na ljubo slovanskim in cerkvenim najljutejšim sovražnikom — raznovrstnim renegatom in pripadnikom gospodvalne italijanske psevdoliberalne stranke.

Poleg tega historičnega prava, povdarjamo istino, da je v Trstu pod Tržaško občino spadajočih in uživajočih pravo meščanstva samo do 60.000 prebivalcev, med kojimi je brezvetno polovica Slovencev. Ostalih kakih 95.000 so sem „privandrani“ in tu naseljeni tujci: Židje, Grki, Italijani in Nemci. Polovica Tržaških občanov je torej Slovencev, in ti morali bi dosledno uživati najprej in vsaj v cerkvi ravnopravnost z življi drugih narodnostij. Sv. Justa cerkev je katedrala, središče Trsta in cele škofije; dve tretjini njenih vernikov so Slovani. Istih jezik moral bi se torej počstevati ne samo s historičnega stališča, ampak tudi s stališča sedanjih dejstev. Kje vendar naj iščemo pravice, ako nam isto cerkveno predstojništvo odreka v naših cerkvah pravico, moliti Boga ter poslušati božje besede in petje v našem jeziku, na ljubo naših najljutejših narodnih in verskih nasprotnikov?

Pišejo in pridigujejo slovenski klerikali, da je „vera v nevarnosti“, da „vera peša“ ter se zaganjajo v slovenske „liberalce“, kojim natvezujejo po krivici na vrat krivdo tega pešanja; prave nevarnosti pa ne uvedevajo, ki veri preti od tujih liberalcev in brezvercev, katerih sili predajejo osodo vere našega naroda.

Smelo trdimo, da je najnovejši odlok tržaško-koperskega škofijstva, s kojim se ustavlja s 1. dne prihodnjega oktobra slovenske propovedi v prestolnici sv. Justa, bolj omajal v veri in v zaupanju do viših pastirjev slovenske vernike sploh, nego vsi spisi po naših literarnih in političkih časnikih in knjigah, katere je znani goriški prorok razvpil za brezverske ali vsaj veri opasne. Z mirno vestjo jim torej kažemo na bruno v njih očeh, svetujemo jim, da ne obsojujejo preneglo slovenskih „liberalcev“, kojim ni do pogubljanja in uničevanja verskega čuta v Slovencih, pač pa do tega, da obvarujejo mili narod od vpliva tujstva. Osobito je oko pravih narodnjakov obrneno na to, da zajezé uničevalni vpliv zahodne kulture, katera ima na narod naš ne samo v na-

rodnem, ampak tudi v verskem pogledu slabe posledice. Narod, ki je izgubil svoj jezik, postal je zajedno tudi mlačnejši v veri. Dokaz temu nam so okolice večih mest s pomešanim prebivalstvom, n. pr. spodnja okolica pri Trstu, kjer se naš slovenski živelj tembolj odteguje cerkvi ter udaje proklinjanju in neveri, čim bolj vpliva nanj razposajeni in brezverski mestni živelj laške narodnosti.

V tem ko se otroci v hišah naših slovenskih, po dr. Mahničju razvpitih „liberalcev“ vzgojujejo v slovenskem jeziku, zajedno v strahu in po nauku božjem, vlada po družinah Tržaške gospodvalne stranke malone povsod brezverstvo in verska malomarnost, da ne govorimo o Tržaških mestnih ljudskih in srednjih šolah, iz kojih se je odpravilo sv. razpelo in molitev, ter se učenci samo norčujejo iz veroučiteljev!

Gospoda, kojim na ljubo se je izdal uže večkrat omenjeni odlok, sama dokazuje, da jej za cerkev in Boga ni čisto nič mari ter se javno imenuje brezverska. Znani so gospodje, kateri uže davno niso videli cerkve od znotraj — in vendar se je očitvidno vsled hujskanja in zabavljanja teh gospodov izdal ta odlok. Ni čuda, da je tem gospodom sedaj greben zrastel tako, da sedaj še bolj porogljivo in izzivalno zahtevajo, da se tujščina rabi tudi v onih župnijah, v katerih ni sledu o laških vernikih. V mestnozbornski seji v Trstu od dne 8. t. m. je namreč mestna delegacija bila sicer voljna dati podporo za zidanje nove cerkve v celoma slovenskih Barkovljah poleg Trsta, a to le pod uslovjem, da bode v novej cerkvi vsako drugo nedeljo laška propoved, zmerom se pa opravljala služba božja latinski.

Posledice škofove naredbe so tu očitvidne: na jedni strani najglobokejše žaljeno slovensko ljudstvo, kateremu se je vzela starodavna pravica v prestolnici, ter se je njegov jezik, meni nič, tebi nič, izbačil iz prvega hrama božjega te škofije; na drugi strani pa grozeča laška nadsila, katera hoče sedaj ves slovanski živelj še s pomočjo cerkve — vtopiti v morju italijanizma. Kar navajamo, so le fakta in efekti, opazovani na slovenski in laški strani v Trstu: ni nam do tega, da bi mi pretresali smisel ali nesmisel in vzroke tu mišljene naredbe. Mi jo sploh obžalujemo, ker vemo, da se je s tem vsejala iskra nemira, ki, ako ne splapola v ogenj, vendar ne bode brez zlih posledic za slovensko narodnost, kakor tudi za vero v obče; kajti dobro bi pač morali znati na dotičnem mestu, da slovanski živelj ne bo moléé trpel in gledal, da bi tudi cerkev do skrajnosti pospeševala njegovo raznarodovanje.

Iz tega, kakó se nasproti vsej tej zadevi vedejo oni, ki se zaletavajo v slovenske rodoljube, spozna celo slovensko preprosto ljudstvo svoje prave zaščitnike in prijatelje.

O kritiki dra. Mahniča.

III.

K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani namišljenemu.

(Dalje).

d) Gledé na bogosluženje, specijalno liturgijo ali mašo. (Nadaljevanje). Kakor se kaže v listu papeža Vigilija (540-555) do španskega metropolitanskega škofa Profutura Braganškega, je poslednji o mnogoterih razlikah rabljenih prepisov španske liturgije¹⁾ poročal imenovanemu papežu, in ta mu je poslal prepis v rimski cerkvi običajnega *Canon missae*²⁾; na to je zaukazala Braganška pokrajinska sinoda vendar pa še le leta 561 (C. 4), uvedenje od papeža prijete rimskega *Canon missae* v cerkvah Braganške metropolitanske škofije („huius metropolitanae ecclesiae“.³⁾ In iz tega hočejo nekateri cerkveni pisatelji izvajati posledico, da bi bil v Španiji prvotno rimski obred, torej kakor da bi bilo poročilo Braganškega metropolita do papeža, kakor tudi sinodalni sklep, ki zaukazuje uvedenje potem od papeža prijete *Canon missae* v cerkvah Braganške metropolitanske škofije, umeti kot protest proti temu, kakor da bi bili Goti in njih pripadniki izpodmikali staroobičajni rimski obred z vstočno liturgijo. No to čudno izvajanje ni nikakor opravičeno.

Nočemo tukaj pri tem, kar si pridržujemo dokazati spodej, gledati na to, da je namreč rimska cerkev za papeža Vigilija sicer ravno takó, kakor španska, uže imela latinski *Canon missae*, ki pa je bil do konca VI. stoletja vstočnega tipa; ker tudi v Rim se je krščanstvo zasejalo z vstoka, in se je po istih apostolih Petru in Pavlu, katera sta poprej razvijala svoje dotično delovanje na vstoku, najprej po listih, potem pa tudi osebno utrjevalo in gojilo. Vendar pa nam je kazati na to, da vsebina papeškega lista, kateri nas zajedno seznanja z vsebino poročila Braganškega metropolitanskega škofa, izključuje zgorenje izvajanje absolutno ravno takó, kakor je izključujejo sklepi navedene provincijalne sinode, kakor tudi obravnava kmalu potem sklicanega in za vse cerkve Španskega, vključno tudi cerkve Braganške cerkvene provincije merodavnega III. Toletanskega nacionalnega koncilja.

Za čas Vigilija, znanega papeža zlasti povodom njegovega delovanja v *Controversio de tribus capitulis*, bili so španski Goti še arijanci, ki pač niso imeli vzroka, da bi se ogrevali za obred vstoka v obče in za njegovo liturgijo posebe, kakor je uže dovolj razvidno iz tega, kar smo navedli zgorej o vzrokih nastanka in brzega razširjanja prve latinske liturgije svetega Hilarija, tega predboritelja ortodoksije proti

¹⁾ Take razlike, kakor znano, so se nahajale povsod, in predno so poznali knjigo tiskarstvo, bilo se jim je jedva izogniti, zlasti ko so si posamični škofje, pod nadzorstvom katerih so se vršili prepisi, po svojem ukusu dovoljevali nebitvena razlikovanja. Poslednje zlo zaprečiti lotil se je še le IV. Toletanski koncilij.

²⁾ Harduini Concil. tom. II p. 1452.

³⁾ Harduini Concil. tom. III. col. 848.

arijanstvu. Nesporno kaže se to tudi iz obravnavanj španskega nacionalnega koncilja (III Toletanum) od leta 589. Istega so se udeležili tudi Goti, ki so bili uže prek in prek spreobrnjeni sešodno po napiranjih svetega Seviljskega škofa Leandra; bilo je torej jedino v njih moči, ako bi bila v Španiji rimska liturgija običajna, in bi bili želeli oni odstraniti jo z vstočno, to željo izraziti, dà, to željo staviti kot uslovje svojega zopetnega zjedinjenja s katoliško cerkvijo. Take namere bi ne bili mogli zavriniti, no niso je razodeli, ker liturgija je bila v Španiji v obče vstočnega tipa, z druge strani pa Goti niso imeli vzroka, da bi dajali prednost vstočnim liturgijam pred rimsko, celó, ako bi se bila ta v isto dobo uže znebila vstočnega tipa.⁴⁾

Ako bi bili pa Goti vendar takó čudni, da bi bili za časa, ko so bili še arijanci, izpodmaknili namišljeno rimsko z vstočnimi liturgijami; in ako bi bilo v sporočilu Braganškega metropolita Profutura, o čemur pa nič ne vé nam ohranjeni odgovor papežev, tudi samo naznanjeno to naskakanje arijancev, ali ko bi se bil napravil celó protest proti istemu, kakor se misli napačno: meniti ali predpolagati pa je najmanj o rimskem papežu, da bi se bil gledé na tako nad vse nevarno vmeševanje arijancev v zadeve katoliške cerkve in prvotnega prebivalstva španskega omejil nato, da bi bil rimski *Canon missae* poslal jedino poročujočemu metropolitu, molčal pa proti ostalim španskim metropolitom. Papeški list torej kar naravnost izključuje posledico, katero hočejo iz tega lista izvajati nekateri drugače zaslužni cerkveni pisatelji.

Takisto izključeno pa je to izvajanje tudi v pogledu na delovanje Braganške provincijalne sinode. Ta namreč podaje pred vsem neoporečni dokaz, da Goti v isti čas niso zabranjevali več sklicevanja katoliških sinod, tudi niso vplivali na njih obravnavanja; da torej apostolski stol, ako bi se bili arijanci zares vmešavali v zadeve katoliške cerkve, ali ako bi se bil napravil celó protest proti temu, ni bil zaviran čisto nič, siliti nato, da se skliče španska nacionalna sinoda, določiti eventualno celó papeške delegate, da bi vodili isto sinodo, kar pa se ni zgodilo. Sinodalni sklep, ki zaukazuje uvesti rimski *Canon missae*, ne vé pa tudi nič o nameri

⁴⁾ Ravno nasprotno je bilo dejstveno. Kralji zapadnih Gotov bili so namreč ravno za časa, ko je bil pisan list papeža Vigilija, in ko so se sklenili sklepi Braganške provincijalne sinode, v vojski z vstočnorimskimi (bizantinskimi) cesarji, ki so bili po razrušenem zapadnorimskem cesarstvu zasedli pirenejski poluotok; in kakor znano, posrečilo se je kralju Leovigildu (569-586), da je Bizantincem odtrgal Bastarnijo in Malago, v tem ko se je nadaljnje izganjanje Bizantincev iz Španije posrečilo še le leta 624 kralju Sviethilgotom je toraj iz državopolitških vzrokov moglo biti pač do tega, da odstranijo vse, kar je bilo prikladno Špance vezati na Carjigrad ali tudi samo simpatije varovati med Grki in Španci. dosledno odstraniti celó vstočno liturgijo, ne pa iste celó vsiljevati Špancem, ako bi ne bila uže udomačena pri njih.

arijanskih Gotov, izpodmikati rimsko liturgijo, ker ta sklep meri jedino nato, da vsled nepopolnoma soglasnih prepisov na Španskem običajne liturgije bolj ali manj porušeno jednoličnost zopet doseže pri opravljanju te glavne službe božje. O protestu torej v obče ni moglo biti govorjenja, najmanj proti institucijam vstojnih cerkva; kajti visoko spoštovanje, katero so iste uživale za onih dob na Španskem, sosebno tudi pri očetih Braganške provincijalne sinode, naglašja se celó posebe v njenem 3. kanonu z besedami: „sicut et ab ipsis Apostolis traditum omnis retinet et Oriens“. —

Kar se dostaje drugega vprašanja, zdi se nam, da mnenje, ki se kaže tu pa tam, kakor da bi blizka sorodnost starih liturgij prave Galije in Španije druge z drugo in z liturgijo vstoka prihajala jedino odtod, da se je v obe deželi krščanstvo zasejalo neposredno z vstoka, ni popolnoma trdno zaradi tega, ko pri odgovarjanju na to vprašanje ne gre za jedro, ampak za tip, torej za formalno stran liturgij. Jedro je v vstojnih in dosledno tudi v starih špansko-galikanskih liturgijah ostalo vedno isto, kakor v Rimu in v katoliški cerkvi v obče, ker so izšle vse iz jednega in istega praiščotnika, ali da govorimo običajno, so se zasejale z vstoka, specijalno iz Palistine, in še specijalniše, iz svetega mesta Jeruzalemskega v ostali svet. Oblika pa in obred v obče sta se po potrebah narodov in časov mnogotero spremenjevala po avtoritetah, od Boga in Človeka samega zato poklicanih, in zatorej bi se ne bila tudi v obeh, dasi neposredno meječih deželah jedna in ista liturgija mogla ohraniti na stoletja,⁵⁾ ako bi ne bile cerkve obeh dežel trajno vplivale druga na drugo.

Torej more iti tukaj jedino zato, katera obeh cerkva je vplivala bolj na drugo? in na to stran trdita že imenovana Lesleus in Pinius, da liturgija prave Galije je nastala iz španske, v tem ko skušata Mabillon in Lebrun utemeljiti svoje nasprotno preverjenje. Mi menimo, da obe ti, druga drugi navidezno oporekajoči mnenji daste se zjediniti popolnoma dobro, ako čas od ustanovitve teh cerkev do srede VIII. stoletja, v katerem se nam je tukaj sukati iz zgorej navedenih razlogov, razdelimo v tri dobe, in ako razločujemo te tri dobe v pogledu na razvoj obeh liturgij.

V prvi ali najstarejši do srede IV. stoletja sezajoči dobi, ko, kakor smo dokazali že zgorej, ni bila samo v krščanskih občinah prave Galije, podrejenih vodstvu grških

⁵⁾ Tudi redu mavrinov pripadajoči Mabillon poševa stare liturgije Galije in Španije pravom kot soglasne druga z drugo, in tudi Bunsen navaja obe ti liturgiji skupno v rubriki „Ordo liturgiarum Gallicanarum et Gothorum in Hispania“. Oba ta učenjaka pa spadata k najtemeljitejšim raziskovalcem na tem polju; kajti znamenita dotična dela Bunsenova sino že omenili, in dotično veliko delo Mabillonovo „De liturgia Gallicana libri III.“ Lutet. Paris 1695* (Novo izdanje 1729) je še vedno neprekošeno; v tem ko njegovo drugo, Milanski liturgiji posvečeno delo „Musaeum Italicum“ svedoči o tem, da je razvojno zgodovino tudi drugih liturgij imel v svoji oblasti.

Tudi Lesleus in Pinius razodevata s tem, da skušata staro liturgijo prave Galije kazati kot hčer španske, svoje preverjenje, da se obe liturgiji zlagati druga z drugo tudi po svoji formalni strani.

škofov, ampak na vsem krščanskem zapadu poprek ista grška liturgija običajna, kakor na vstoku, ste mogli cerkvi Galije in Španije druga na drugo imeti jedva drug nego oni naravni vpliv, ki sta ga naravno imela neposredno sosedstvo obeh dežel in vsaj nekoliko nacijsalno sorodstvo obojestranskih naseljenj in to se vé da poleg jednote v veri in ravno zaradi tega primerne skupne akcije proti malikovavstvu, kakor tudi proti krivim naukom, uže v isti čas nastalim. Tega vpliva ni podcenjevati, no poštevat ga nam je kot vzajemen, ki ni bil pri nobeni obeh partikularnih cerkev veči, ker iz one dobe nam nič ni znano o spremembah oblik liturgije Galije in Španije.

Potrebo trdno urejenih in tudi gledé na jezik vernikom ugajajočih oblik liturgije so pač morali čutiti v obeh sosednih deželah uže od začetka IV. stoletja; no od Boga izvoljenih razsvetljenih mož, ki čutijo v sebi poklic in silo, lotiti se izvršitve dela tolikega pomena, kakoršno je spisanje liturgije, katera ima, kakor je videti uže naprej, dobiti veljavo, je bilo od nekdanj le malo, kakor je umevno. Nikakor se torej ni čuditi, ako je tak mož na evropskem zapadu nastopil še le v drugi polovini IV. stoletja, torej začetkom druge ali srednje dobe. Ta mož, kakor smo poblize razpravljali zgorej, je bil sveti galikanski škof in učitelj Hilarij, kateri, ne gledé na njegovo drugo mnogostransko blaženo delovanje, je sestavljal prvo latinsko liturgijo.

Ta znameniti oče in učitelj cerkve pa svojega delovanja, kakor smo dokazali zgorej, ni omejil morda samo na pravo Galijo; temveč je on deloval z enakim vspehom celó na oddaljenem vstoku, sosebno pa v zgornji Italiji in v ostalih sosednih deželah, torej na prvem mestu pač v neposredno z Galijo meječi Španiji, kjer se je njegova latinska liturgija, itak zadovoljujoča globoko čutjeno potrebo, morala razširiti toliko brže, ko nam izza one dobe ni znan niti jeden španski škof, katerega bi mogli smatrati pisateljem ali tudi samo urejevalcem kake liturgije.⁶⁾ V tej drugi dobi je bil torej vpliv cerkve prave Galije na liturgijo Španije merodaveni kajti o zasajenju galikanske cerkve svetega Hilarija na Špansko dá se jedva dvomiti, sosebno ko je bila prikladna za obče zadovoljevanje.

Žal pa, da liturgija Hilarijeva ni bila priznana po znamenitem koncilju, kateri bi bil zaukazal njeno obče uvedenje in zajedno prepovedal tudi najmanjšo spremembo v njej. Dovolili so si torej pojedini škofi povodom pod njih nadzor-

⁶⁾ Zato govori tudi španska liturgija svetega Izidora, katero, kakor bomo poblize razpravljali zdolej, je IV. Toletanski koncilj (633) obligatno uvedel v vsej Španiji in Galiji, in je bila ta liturgija podstava od kardinala Ximena sporočenega prepisa špansko-mosarabske liturgije XI. stoletja. Poslednja kaže namreč kljubu spremembam, ki so tekem tolikih stoletj neizogibne, tako soglasje z galikansko liturgijo svetega Hilarija, da jo moremo smatrati jedino kot predelanje ali novo redakcijo liturgije sv. Hilarija. Ako bi torej uže davno ne bila v Španiji udomačena liturgija svetega Hilarija, bi v prvi polovini VII. stoletja ne bil mogel IV. Toletanski koncilj nagloma uvesti v vseh cerkvah Španije in Galije Izidorijansko liturgijo, ne da bi bil provzročil razburjenje duhov, dá, celó vstaje naseljenja, kar pa, kolikor vemo mi, se ni zgodilo.

stvom izvrševanih prepisov napravljati spremembe iste liturgije, dà, znana sta nam dva V. stoletju pripadajoča galikanska škofa, katers sta najbrže vsled divergencije prepisov liturgije svetega Hilarija za ozemlje svoje jurisdikcije, dasi tudi na podstavi, dani od svetega Hilarija, vendar pa spisala lastne sakramentarije ali misale. Jeden je bil sveti Evstazij, ki je rabil pri sestavi svojega *Sacramentorum volumen* Marseljskega svečenika Muzeja (Musaeus;⁷⁾ drugi pa je bil sveti nadškof Klermonski (Clermont) Sidonius Apollinaris, spomin katerega praznuje cerkev v 23. dan avgusta.⁸⁾

Da sta oba ravno omenjena misala, dasi ni videti, da bi se bila razširjala, zlo, ki je v divergenciji prepisov liturgij, še posebe povečala ne samo v pravi Galiji, ampak tudi v skupni Praefectura Galliarum, torej sosebo tudi v neposredno meječi Španiji, katera je vrhu tega bila cerkveno združena z narbonsko Galijo, to je jedva dvomiti. V tem ima tudi razlika prepisov v Španiji običajnih liturgij, katera je podstava zgorej omenjenemu poročilu Braganškega metropolita Profutura do papeža Vigilija, ravno takó svoje nadaljnje naravno pojasnilo, kakor tudi kmalu potem začeto stremljenje skupne španske cerkve, v kateri je dobil voditeljsko ulogo sveti škof Leander Seviljski, kakor tudi njegov sveti brat, zajedno naslednik na škofovski stolici in plodovit cerkveni pisatelj Izidor, da bi se dosegla jednotnost v bogoslužju da bi se v ta namen izvršila zlasti tudi nova redakcija običajne liturgije, in uvedlo njeno izključno rabljenje v vseh cerkvah Španije in Galije.

Nova redakcija liturgije se je kmalu izvršila po prizadevanju Leandra, daljše bivanje katerega v Carjigradu smo uže omenili, in njegovega brata Izidora; ostalo je dosegel svojega brata preživévi sveti Izidor na IV. Toletanskem nacionalnem koncilju, zaradi česar so tudi novo redakcijo v stari dobi v obče imenovali Izidorijansko liturgijo. Omenjeni koncilj je namreč zaukazal jednotni red v vsem bogoslužju in torej, kakor je umevno samo po sebi, obvezal⁹⁾ vse cerkve

⁷⁾ Marseljski svečenik Gennadius, sovrstnik papeža Gelazija I (492-514), torej jako dobro poučen cerkveni pisatelj pravi v svojem delu „De viris illustribus“ cap. 72 o Marseljskem svečeniku Muzeju: „Ad personam S. Eustasii episcopi composuit Sacramentorum egregium et non parvum volumen per membra quidem pro opportunitate officiorum et temporum, pro lectionum textu psalmodiarumque serie et cantatione discretum, sed supplicandi Deo et contestandorum beneficiorum eius, soliditate sui consentaneum“.

Opominjamo pri tem, da je to mesto iz navedenega dela Gennadija, katero nam je dalo zgorej, govorečim o Monejevem kodiku, povod, spisanje tega pripisovati svetemu škofu Evstaziju, ne pa, kakor Bunsen, svetemu Pirminiju.

⁸⁾ Tega svetega škofa kot pisatelja misala omenja sveti galikanski škof Gregorius Turonensis v svoji *Historia Franc. lib. II* cap. 22 z naslednjimi besedami: „Quod in praefatione libri, quem de missis ab eo (Sidonio Apollinari) compositis coniunximus, plenius declaravimus“. Delo pa, na katero se sklicuje, žal, nam se ni ohranilo.

⁹⁾ Liturgije dostajajoči se pasus v drugem kanonu se glasi: „Unus igitur ordo orandi atque psallendi nobis per omnem Hispaniam atque Galliam conservetur, unus modus in missarum solemnitatibus“.

skupne Španije, da rabijo izključno od njega sankcijovano Izidorijansko liturgijo. In od tega koncilja pričanja naša tretja doba, v kateri je vsakemu nepristranskemu priznavati premagujoči vpliv španske cerkve na liturgijo Galije.

Očetje IV. Toletanskega koncilja (72 škofov, med njimi 6 metropolitov) so imeli pač pravo, svoje sklepe poleg Španskega raztegniti tudi na Galijo, ker med njimi so bili tudi galikanski škofje, specialno metropolit narbonske Galije Sylva. Ko bi pa hoteli misliti, da so zaznamovali z izrazom „per omnem Hispaniam atque Galliam“ poleg Španije tudi samo narbonsko Galijo, ker je bila jedino ta najože združena s Španije: dà se vendar misliti s popolno zanesljivostjo, da se je Izidorijanska redakcija liturgije iz narbonske prav kmalu razširila tudi v ostalo Galijo, ker zato ne govoré samo neposredna soseba in nacionalno sorodstvo obeh Galij, kateri sta bili poprej tudi cerkveno po Arleškem nadškofu varovana celota, ampak vse druge okolnosti.

Saj je ravno Galji bilo trpeti zlo razlike prepisov od svetega Hilarija uvedene galikanske liturgije ravno toliko, dà po tem, kar smo razpravljali doslej, še bolj nego pa Španiji. Ako pa je bila uže ta okolnost primerna, cerkev prave Galije v dobi, ko ista ni imela nikakega liturgista v strogem smislu besede, mogočno spodbujati k pospeševanju razširjanja Izidorijanske liturgije po ostali Galiji: bilo pa je tudi še drugih važnih okolnostij, katere so takisto govorile za zasejenje Izidorijanske liturgije v pravo Galijo, so zajedno olajševale bistveno isto, dà, kar naravnost zahtevale.

Izidorijanska liturgija je bila, kakor smo dokazali uže zgorej, jedino nova redakcija galikanske liturgije svetega Hilarija, razlikovala pa se je od poslednje s prednostjo, da je odstranila dvome in prepire, kateri so mnogotero nastajali povodom razlik tekom stoletij napravljenih prepisov Hilarijanske liturgije, vrhu tega je bila potrjena z avtoriteto znamenitega koncilja, kateri pa ni nikakor zamudil pri uvedanju jednotnega reda v skupnem bogoslužju, specialno tudi v liturgiji, zajedno spominu svetega sestavitelja galikanske liturgije Hilarijeve, kakor tudi zasadniku te liturgije v zgornjo Italijo, Ambroziju, izkazati dolžno spoštovanje, torej pravičnega se izkazati nacionalnemu čuvstvu tudi na to stran.¹⁰⁾

Vsekakor sledi uže iz drugega kanona IV. Toletanskega koncilja nesporno, da španska Izidorijanska liturgija se je od leta 633 vsaj v narbonski Galiji rabila izključno. Ker pa se je pozneje narbonska Galija v cerkvenem odnašanju ločila od Španije in zopet zjediniła z ostalo Galijo: bila bi se morala povodom te zopetne združitve med cerkvami obeh Galij, ako bi se bile razlikovale v svojih liturgijah, vršiti pogajanja gledé na odstranjenje te diferencije, kar pa se ni zgodilo,

¹⁰⁾ 14. kanon IV. Toletanskega nacionalnega koncilja obseza namreč, kar je jako značljivo, naredbo, da v cerkvah skupne Španije in Galije se smejo rabiti jedino himni, ki sta jih zložila sveta škofa Hilarij in Ambrozij.

Isti koncilj je tudi zaukazal, da naj dijakoni pri svojih cerkvenih opravilih nosijo samo jeden horarij in sicer na levem pleču. Omenjamo to mimogredé, ker ta stara določba se je ohranila do današnjega dne v vstočni cerkvi, ne pa v zapadni cerkvi.

kolikor vemo mi. Trditev torej, da se je španska liturgija zasadi- la v Galijo, kaže se torej, ako mislimo na tretjo ali po- slednjo dobo, opravičena ravno takó, kakor trditev, da se je galikanska liturgija svetega Hilarija zasadila v Španijo, ako

poštevamo drugo ali srednjo dobo. Pri tem pa ni prezirati, da sveti Hilarij je kot začetnik poti sestavil samostalno delo, v tem ko sta sveta škofa Leander in Izidor podala samo četudi velezaslužno novo redakcijo istega dela. (Dalje pride).

ЗДРАВЛИЦА.

(Из поэзіі др. Фр. Прешерна).

Пріятли! обродиле
Сж трге винце нам сладко,
Кій нам оживля жиле,
Срце разясни ми око,
Кій втопи
Всѣ скрби,
В потрѣх прсых уи буди.

Кому найпрѣи веселж
Здравлицж братѣ! чмо запѣт?
Бог нашж нам дежелж,
Бог живи вес словѣнскій свѣт!
Брате всѣ,
Кар нас је
Сынов словаче матере.

В совражнике з облаков
Роду най наша трѣци гром!
Прост, ко је был очакон,
В нагрѣи най бж Словѣнов дож.
Най здробѣ
Них рже
Си споне, ки их ше тежа.

На задње ше, пріятли!
Козарцѣ за сѣ двинимо,
Ки смо за то сѣ збратли,
Кер добро в прсых мыслимо.
Докай днѣи
Най живи,
Кар нас поштеных је людѣи.

Живѣ най вси народи,
Ки доживѣти жела дѣи:
Да, кждер солце ходи,
Прешир из свѣта бж прегнан.
Ко рояк
Прост бо всак,
Не враг, ле сжсѣд бж меак.

Бог живи вас Словенке,
Прелѣпе ржциѣ жлатне!
Нѣ таке је младенке,
Ко наша је крви дѣлке.
Най сынон
Зарод нов
Из вас бж страх совражников.

Младенци! адай сѣ шпе
Здравлицѣ ваши, вы наш уп.
Любеани домачие
Нобен най вам ле всмрти струп,
Кер адай нас,
Какор нас
Иж срчно бранит кличе час.

Ламурскій.

G A Z E L E.

Krasna je slovanska očetnjava. Bojte se.
Širna južna, severna daljava. Bojte se.
Bil v minolosti za nás strašan je čas,
Dolgo narod spal je; več ne spava. Bojte se.
Krti naši zatiralci in protivniki,
V naših žilah teče kri še zdrava. Bojte se.

.....

Strášno trepetal pred nami bo veseljni svet,
Ako vname vojska se krvava. Bojte se.

Bogu večnemu udani, — dobri so ljudje Slovani;
Toda malo spoštovani — bili so doslej Slovani.
Kakor jetniki v okove dneve, mesece in leta,
V grozo sužnjosti vkovani — mnogo vekov so Slovani.
Da nam Turčin siloj svojoj ni poplaval vse Evrope,
Tlačeni, zaničevani — so preprečili Slovani;
Za sovražnike najhujše, kakoršni so kje na zemlji;
Svojo kri na mnogi strani — so prelivali Slovani;
Narod v štiski in nevolji životareč leta, leta,
Vsak osrečiti se kani — takov narod so Slovani;
Narod črstev, žilav, krépek, vse kar hočete vam bodi,
Bog vas brani, Bog ohrani — Bog vam srečo daj, Slovani!

Božidar Flegerič.

ФРАНЦЪ ЛЕВСТИКЪ.

Мартинъ Керпанъ.

Народный разсказъ.

Переводъ съ словенскаго М. Хостнина.

IV.

(Продолженіе).

Керпанъ коваль, коваль, нажимая мѣхи, сколько хватало силъ, наконецъ изъ его рукъ вышла вещь, не похожая ни на какое оружіе, нѣчто въ родѣ топора, который употребляютъ мясники. Послѣ того, онъ отправился въ цесарскій садъ и срубилъ тамъ молодую, вѣтвистую липу. Подъ этой липой былъ каменный столъ, и вокругъ него, въ жаркіе лѣтніе дни, господа цесарскаго двора прохладжались. Эта липа была особенно дорога супругѣ цесаря. Цесарь, все время ходившій вслѣдъ за Керпаномъ, подскочилъ къ нему и воскликнулъ: — Керпанъ, что ты сдѣлалъ! Знаешь-ли, что царица лучше лишилась бы всѣхъ своихъ коней, чѣмъ этой липы! Господи, что она скажетъ!?

Керпанъ не смутился ничуть.

— Коли вамъ этой липы такъ жаль, вы бы мнѣ показали другую, сказала она. Дерево всегда деревомъ остается; я же долженъ записаться всѣмъ, что мнѣ нужно для поединка съ вашимъ Бердаусомъ. Ну, теперь звать что-ли великана.

Цесарь промолчалъ: поздно вѣдь бить въ набатъ послѣ пожара; но онъ все обдумывалъ, какъ оправдаться передъ женой. Керпанъ сначала сдѣлалъ себѣ топориче; потомъ вытесалъ нѣчто въ родѣ толкача длиной аршина въ полтора, съ большимъ утолщеніемъ на одномъ концѣ. Тогда онъ подошелъ къ цесарю и сказалъ:

— Оружіе, значить, у меня есть, а коня нѣтъ. Аль нѣшкомъ будемъ драться?

Цесарь, все еще горюя о липѣ, сказалъ съ досадою: — Ступай и бери себѣ любого коня изъ моей конюшни. Видно, ты хвастунъ. Я буду пана римскій, когда ты великана побѣдишь. Чего мѣшкать? Ступай и сними съ него голову; тогда въ моемъ царствѣ настанетъ спокойствіе, а тебѣ будетъ честь и слава.

Керпана такія слова задѣли за-живое; онъ однако удержался и сказалъ: — Ну, Бердаусъ-то вѣдь не шутка! Это не то что воробей на кустѣ, котораго палкой либо кирпичикомъ можно спугнуть. Много ли у васъ богатырей,

которые осмѣлились-бы сразиться съ нимъ? Помните: что я обѣщалъ, то и сдѣлаю, хоть-бы отъ гнѣва потре- скались все клеветники, которые чернятъ меня тутъ. Еслибы все ваши нѣмцы такъ добросовѣстно держали свое слово, какъ нашъ братъ, то никто на свѣтѣ не зналъ-бы, что такое ложь. Но люди злы; они забываютъ, что Богъ великъ, человѣкъ-же — ничтожный червячекъ.

... Ну, пойдемъ выбирать коня. Не хочу такого, чтобы подо мною на корточки присѣлъ передъ великаномъ — вамъ — къ стыду, а мнѣ въ досаду, чтобы нѣмцы смѣ- ялись, а вы говорили: вотъ даже коня мнѣ испортилъ?

Цесарь удивился мудрой рѣчи Керпана. Пришедши въ конюшню, онъ милостиво спросилъ: — Какъ-же ты узнаешь, Керпанъ, хорошъ-ли конь или нѣтъ?

Керпанъ отвѣчалъ: — А вотъ какъ: если я его вытащу за хвостъ изъ конюшни на дворъ, значить дрянъ.

Цесарь на это сказалъ: — Попробуй-ка! Хотя ты много хлопотъ надѣлалъ мнѣ у жены, но я все-таки пред- упреждаю тебя: берегись, не то конь убьетъ; они все горячи.

Мартинъ Керпанъ повытаскалъ всѣхъ коней за хвостъ, отъ перваго до послѣдняго, даже того, на кото- раго цесарь садился только два раза въ годъ: въ свѣ- тлый праздникъ да въ день своего ангела. Послѣднее обстоятельство цесарю особенно не понравилось.

Послѣ этого, Керпанъ сказалъ:

— У васъ коня подъ меня тутъ нѣтъ: посмотримъ другихъ.

Цесарь съ досадою отвѣтилъ: — Если эти не го- дятся, то дѣлать нечего, придется тебѣ сражаться нѣш- комъ. Ты человѣкъ не то, что другіе; у меня въ цѣломъ царствѣ не найдется ни одного коня, котораго-бы ты не вытащилъ за хвостъ.

— Это не такъ, возразилъ Керпанъ. У меня дома кобылица такая, что ни одинъ изъ вашихъ богатырей ея не вытащитъ, ручаюсь головой, что бы нѣмцы, вмѣстѣ съ Бердаусомъ, ни говорили, что я врунъ.

— Не та-ли, спросилъ цесарь, съ которой ты тогда плясалъ по свѣгу ?

— Да, да, та самая! отвѣтилъ Керпанъ.

Цесарь, думая, что Керпанъ смѣется надъ нимъ, разгнѣвался и сказалъ: Теперь я вижу, что ты дуракъ и меня дурачишь. Смотри, Керпане! моя десница длинна!

Керпанъ съ улыбкой отвѣтилъ: — А все-же не хватаетъ великану до пояса, а вѣдь надо бы было схватить его за бороду, встряхнуть, да пообщинать маленько. Но шутки въ сторону: намъ нечего дразнить другъ друга. Поговоримъ-ка лучше о Бердаусѣ, у него вѣдь до сихъ поръ голова на плечахъ. Пошлите-же скорѣй за моей ко-

былкой, или я самъ поѣду за ней; только не знаю: вдругъ я не вернусь? Все вѣдь въ рукахъ Божьихъ.

Цесарь поскорѣй послалъ въ Холмъ за Керпановой кобылой. Когда ее привели, Керпанъ созвалъ всѣхъ нѣмецкихъ богатырей и сказалъ имъ: — Ну-ка, пробуйте! мою кобылку никто изъ васъ даже до порога не дотащитъ, не то, чтобы черезъ порогъ.

Пробовали и конюхи, и ученые наѣзники и всѣ, кто знаетъ обращаться съ конями, но никто ея даже съ мѣста не сдвинулъ — такъ и покидала ихъ всѣхъ на навозную кучу.

— Ишь, штучка какая! ай да конь! малъ золотишкъ, да дорогъ, говорили всѣ.

O srbski národní poeziji nekaj.

Po predavanjih Adama Mickiewicza v Parizu leta 1841.)

(Konec).

Nekatere značilne posebnosti.

Tudi pri drugih narodih je početek pesništvu v národní poeziji; ali pesme národne drugih narodov ne morejo se s srbskimi národnimi pesmami ni blizu primerjati. Jedine so srbske národne junaške pesme, katere se morejo vsporediti s *Homerjevo epopejo*. Poezija starih Skandinavcev in poezija Nemcev noveje dobe imati bolj lirski značaj na sebi, kateri prihaja od urojene težnje germanske za nekimi nedoločenimi in nepoznanimi idejalnimi svetovi. Srbska národna poezija nosi na sebi poglobiti značaj epa; oklepa se naroda, katerega prešinja misel državne vlasti, naroda, ki je svojo politično bitnost izgubil, a je ohranil spomin svojega gospodstva ter pripoveduje svoja dela. Celo z ono vzvišeno nepristranostjo, kateri se čudimo pri Homerju, odlikuje se tudi srbska poezija. Homerjeva doba in njegovi junaki ne razlikujejo se v glavnem od junakov srbskih národnih pésem in njihove dobe. Kakor Homerjevi, tako so tudi srbski junaki preprosti ljudje strastni, nagneni k jezi, a nad vse čislajo boj. Junaštvo smatrajo za največo krepost, izkazujejo čast veri, ljubijo obilje in sijajnost, često so siloviti, a ne okrutni. Boj jim ni, kakor pri divjih Amerikancih, lov na ljudi; nasprotno, poštujejo práva narodov, drže prisego sveto, so mož-beseda, borijo se s poštenim orožjem. Pa ako tudi srbsko národno poezijo, prek in prek provejavajo národní pojmi, zopet ima nekaj kar jej i nad samo Homerjevo epopejo vzvišuje značaj; a to je, da jo razven národnih pojmov provejava še tudi duh kristijanski. Kajti v srbski národní poeziji ne nahajamo niti one strahovite osvete Grkov niti onih grozних dél Trojancev; — človečnost, to je jedna glavnih črt srbskih národnih pésem.¹⁾

¹⁾ Str. 191, 207.

V nijedni poeziji ni *kristijanska misel* tako čisto in jasno izražena, kakor v národnih pesmah srbskih. Kakor znano, starodavni junaki, so bili ljudje srečni, bogati, zdravi in telesno jako krepki. Homer imenuje bogatine in mogočnejše vedno sinove in ljubljence bogov, a smatra bedo in nesrečo kot znak nemilosti in jeze nebeščanov. Ta misel je temelj grške epopeje, in pesem končuje tam, kjer se začnajo junaka nezgode. Kristijanski pesniki, minesengerji in trubadurji, i ako so bili s kristijanskim dubom napolnjeni, a od srbskih národnih pesnikov še izobraženeji, vendar niso se mogli povzdigniti do nauka evangeljskega, kateri proslavlja uboštvo in trpljenje. Sosebno poznejši pesniki, ki so bili literarno izobraženi in so pisali pod starim, časih grškim vplivom, često so posnemali vzore severnih in germanskih narodov. Pojem o popolnem požrtvovanju samega sebe pokazala je srbska epopeja, katera ni nič drugega, kakor dolga pripoved velikih porazov in nesrečnih dogodjajev. Zmago določuje ona na nebesih, in zahteva na zemlji le slabo svojim junakom; dočim nasprotno poezija noveje dobe in pesem poganskih narodov največkrat proslavlja samo silo in bogastvo. Tako proslavljanje, ki je pričnjalo povestnaico nekdanjih držav, zvršuje tukaj déla narodov.²⁾

Jedna nadaljnjih značilnih posebnostij v národní poeziji srbski, zlasti v njenih romantiških pesmah, je *čuvstvo obitelji*, kar je tudi glaven povod dotičnim dejanjem pojedincev. Sorodstvo in dobrovoljno vsprejeto bratstvo je Srbom najsveteja stvar, v obitelj se strinja ves njihov svét. Pesniki ne poznajo večje nesreče, nego sirotištvo. Otca, katerega po nekodi nazivajo s počastnim imenom „babo“ (nom., iz turšk.), otroci izvenredno poštujejo in slušajo, starost njegova pa ga dela

²⁾ Str. 198.

posebno veličastnega. Pri Turkih se to blagočestje oslanja na versko nabožnost in na strah, pri Srbih pa, kjer nežnejih čuvstev rodbinskih ni zatrla mnogoženstvo, na ljubav. Za otcem in za materjo, katera tudi v najimenitnejih dogodkih z njim vred svetuje, pridejo bratje. Nič milejega od bratovske ljubezni pri tem narodu. Mlajši brat, zvedevši, da je stareji odšel med roparje, gre ga iskat, a od njega ubit, pa umirajoč šele od nesrečneža spoznan, umre vesel, da je vsaj jedenkrat videl bratov dragi obraz, slišal bratov mili glas. Mnogokrat jokajo v pesmi bratje in sestre, ker nimajo nikogar, pri ljubi glavi katerega bi mogli prisegati. S takim spremstvom kaže se torej obitelj v dogodajih, opevanih po romancah, t. j. na svatbah in v bitkah. Razven tega nahajamo pa še poseben značaj v narodnih pesmah srbskih, značaj pobratimstva. To je v južnih Slavjanih znano od najstarejših časov, vsaj sledove mu omenjajo že povestničarji; a gotovo je, da se je nahajalo v Macedoniji in se dolgo ohranjalo v Tebah. Kristijanstvo je posvetilo ta običaj, ki je še dandanes v navadi pri Srbih, Bolgarih in celo Arbanasih. Dà, v vstočni cerkvi je pa še poseben obred, kako se blagoslavlja taka duševna zveza med mladino v vzajemno pomoč z imenjem in življenjem.³⁾

Kar se dostaje v obče ženskega spola, nam se isti v srbskem pesništvu one dobe, t. j. do konca XIV. stoletja, kaže sploh bolj tih in skromen. Srbkinja še tedaj biva v krogu domačem, redko se pojavlja na širjem pozorišču, še ne sodeluje politično, nima ugleda kot pravno slobodna, nezavisna oseba, nje nravi in običaji so še po vstočnem; od tod prihaja tudi njena skromnost in plašljivost, katero nahajamo v takozvanih ženskih pesmah. Mož vendar poštuje ženo kot svojo soprogo, svojo mater in mater svojih otrok. Nikjer ni v srbski narodni poeziji primerov o onem zaničevanju ženskega spola, kakor se nahaja v pesniških proizvodih bolj izobraženih, pa tudi bolj pokvarjenih družeb. V obče je ženska v oni dobi, ko viteško pesništvo v Evropi nehava in se začenja roman, samo predmet razmišljanja gledé telesne lepote; zanima le s čuti pohlepa. Mnogo raznovrstnejši poklic ima v stari poeziji, in posebno v srbskem pesništvu, kjer ni več sužnja, dasiravno nje še ne obdaja ona svetost, katero so jej priznavali germanski rodovi, tá svetli venec časti, s katerim venča kristijanstvo vzor žene.⁴⁾

Ženske pesme.

Pesme, katere opevajo zasebne slučaje, vsakdanje dogodbe, skratka, domače in selsko življenje, imenujejo Srbi sploh ženske pesme. Té vrsti pesme se pevajo navadno le v hišah in pri igrah zbrane mladeži; v javnost prihajajo samo po slepih ženah, katere jih raznašajo na okolo, kakor starci slepci pesme junaške.

Ženske pesme so pred vsem lepo dišeče, polue skladnoglasja. Nič ni prijetnejega, nego je slog takih pésem, ter je

dosegel največjo dovršenost, do katere se je slavjanski slog mogel povspeti. Tá prijetnost prihaja gotovo od čistote naravi, od globoke skromnosti, katero je ta narod ohranil v življenju. Zato tudi umetnost ne bode nikdar dotlé doterala, da posnema deviško nedolžnost narodnih pésem srbskih, istotako kakor je nemožno, preprosta kretanja deteta pogoditi. Té pesmice ne morejo se ni razdeliti po kakem naučnem načinu; kajti to niso ne lirske ne dramske pesme; Grki še takih niso imeli. Nego to so male slike čuvstev, in to taki čuvstev, katera se često zdé, da so brez vzroka in namena. Najbolj pa ohranja paznost harmonija t. j. primeren izbor oblike, popolna soglasnost čuvstva in jezika, katera soglasnost izvira od tod, ker so take pesme proizvodi trenutne oduševljenosti. Vsa ta pojezija je cvetlica, ki se na jednok razvija in v polni moči svoji.

Treba je namreč vedeti, kako navadno nastajajo takošne pesmice. Mladeniči in devojke izpovedajo pri skupnih shodih in zabavah v nekoliko stihih vse, kar se jednemu ali drugemu bolj zbujajo v mislih in v srcu. Pogled na krasno prirodu, ob hipu pesniškega ganotka, kedar človek olikanec poišče svinčnik, da nariše krajino, ali pozove druge, da si njo ogledajo: zapoje si Srbin pesmico, in ako je pogodil pravo, ni mu je treba ponavljati; lahko si jo zapomni, vdolbi se mu v dušo, pa nje ne pozabi niti oni, kateri jo je vstvaril, niti oni, kateri so jo slišali.⁵⁾

Zagovor.

(Od Miše Dimitrijevića).

Tako so z one desne strani Dunava in Save srbske gore in doline več od štirih vekov se razlagale od pesem, ki jih je narod srbski v svoji tugi peval i neznajoč, da mu one kedaj raznosijo slavo po širokem svetu. Kedar je Srbu bilo uže vse propalo, ostale so mu še samo gosle javorove, iz katerih je izvajal pesme, s katerimi je spomin nekdanje slave in veličine prenašal od roda do roda, vzdržujoč tako srbsko zavest vsekdar budno in vnemajoč brate svoje na zdvojno borbo proti sovražniku vere in jezika. Ali glas srbskih gosel tudi ni bil nezaslišani glas v pustinji; tužni in mili zvoki njihovi razbudili so zoro lepše bodočnosti; iz pesem narodnih zasvetil je v začetku tega veka prvi žarek narodne slobode.

In ako se i srbski narod danes civilizuje veliko, in ako tudi narodna pojezija malo po malo odstopa mesto umetniški: ni se vendar še zasušil vrec narodnih, posebno pa ženskih pésem. Té se vsejednako prenašajo od ust do ust, iz duše v dušo. Najočitnejši primer nam daje Bačka, katera, dasi leži v najbolj obrazovanem kraju srbskega naroda, še sedaj je neizcrpljiv izvor novih in novih ženskih pésem.⁶⁾

Poslovenil
Andrej Fekonja.

³⁾ Str. 259-261.

⁴⁾ Str. 207, 208.

⁵⁾ Str. 216, 284, 290.

⁶⁾ „Javor“ 1874. 31. Prim. Mickiewicz I. 192, 302, 259, 297.

Ruske drobtinice.

Do 1866. l. smelo je le plemstvo žganje peči. Tega leta pa so dobili to pravico vsi, le plemstvo ostzejskih gubernij ima še do sedaj predpravico le zase. Do 1863. l., ko so začeli plačevati davek po novi „akcizni sistemi“, žgali so iz rži toliko, ker je „četrta“ rži veljala v Malorusiji 50 k. Židje pa so žgali iz krompirja, in potem se je to žganje iz krompirja iz zapadnih gubernij širilo noter v notranjo Rusijo, ali ne zelo, ker je rž bila cena, krompir pa se je težko hranil. Ko je pa 1861. l. prestala taka, ter so se gradile železnice, je rži cena poskočila, in tudi cene zemlji so poskočile hitro. Ko je Henn iznašel svoj stroj za žganje iz krompirja, žgalo se je zopet mnogo žganja in celo toliko, da mu je cena padala ravno za to. „Akcizna sistema“ 1863. l., ki je zamenila prejšnji „odkup“, morala je ustanoviti količino žganja, ki se ima dobiti iz puda tvarine. Novi „ustav“ od 4. junija 1890. l. podpira najbolj gospodarske žganjarije. Naših malih kotlov se ve da tu ni, kjer se žganje dobiva iz krompirja ali rži. Večih zavodov, podobnih ruskim, ima Nemška okolo 6000, Avstrija 1300, a Rusija ima svojih 2140.

Glede letošnje letine so se širili jako vznemirjajoči glasi. Sedaj pa se je pokazalo, da so bili pretirani. Nekje je res letina slaba, celo jako slaba, drugje pa je za to dobra, celo jako dobra. Dobro pa je, da imajo starega žita in pa, da hočejo to staro žito in pa novo odondi, kjer je letina dobra, prevažati tje, kjer je slaba, da ne bi špekulacija mogla cen preveč povišati. *Vladino* posredovanje bode torej jako koristno.

Obrti v gimnazijah bodo se nveli početkom bodočega š. leta. Najprej bodo se učenci učili vezati knjige, potem stolarstva, tokarstva, kakor bo kdo hotel.

Vaške knjižnice i čitalnice množé se posebno v poltavski guberniji. Kmetje sami prosijo, da si smejo osnovati jih. Kmetje umujejo tako: Mladi ljudje svoboden čas potratijo v krčmah. Zato naj bi knjižnice privlačile mlade ljudi in širile zdrava verska in gospodarska načela najprej med čitatelji, potem pa tudi med onimi, ki čitati ne umejo pa — poslušajo. Torej bi knjižnice i čitalnice nadaljevale šole. Samo naj bodo knjige take, da jačajo versko-nravna načela in pametnega gospodarstva.

1. julija st. st. dobil je veljavo nov carinski zakon, kateri še bolj ko prejšnji varuje rusko obrtnijo, kupčijo in proizvodstvo v obče. Ali glavni pomen novega cenika je v strogi sistematizaciji.

4. maja t. l. potrdil je car zakon o tako zvanih „školah gramotnosti“. Te šole bodo odkrivale se mnogoštevilneje nego do sedaj pri župnijah, vodili jih bodo duhovniki in sami poučevali. Jako so potrebne, ker one „zemske šole“, (t. j. po priliki šole, ki bi jih imeli naši *deželni odbori*), so jako drage za Rusijo, in se uže za to ne morejo dovolj širiti. Za župnijske šole pa re-

Съ міру по ниткѣ, голому рубѣху.

šavajo vprašanje, ker se dajo povsodi ustrojiti brez velikih stroškov.

Znamenit je najnoveji govor gen. Kirjejeva v Petrogr. slavj. občestvu. Toži se, da Slovani sedaj kakor Japonci lomijo svoje zgodovinsko življenje po evropskih ustavnih primerih in ob jednem računajo, da bodo rabili sile Rusije za svojo nezavisnost ali objedinenje. Dobro bi bilo torej, da ne pozabijo bratje Slovani, da ima Rusija „свое содержание и за другими не пойдеть“. General zopet poudarja ruska načela: pravoslávije, samodržavije, národnost.

K. želi, da bi si te nazore osvojili tudi drugi slov. narodi. Poljaki so koj svečano odbili to generalovo ponudbo. A drugim Slovanom pravijo Mosk. Véd., da je samo na tem potu možno npravno jedinenje z Rusijo t. j. da je drugače *umeti* ne moremo. Če ne umejemo in ne spoštujemo njenih osnovnih načel.

„Сынъ Отечества“ govori o silnem dvíženju v pravoslaviju. V sarat. guberniji je mnogo starovercev, ki radi poslušajo misijonarje in prehajajo v pravoslavje.

Izšel je 13. zv. del gr. L. Tolstega. „Южный край“ pri tej priliki očita pisatelju, da iz evangelija jemlje samo to, kar mu ugaja, a drugega — ne. Pa ravno ta slabost da širi propagando misli in nazorov grofa T—a. Nekaj takega vidimo pač bolj ali menj pri večini novih naukov — tudi krivih.

Charles Ad. Arnaud je napisal in izdal v New-Jorku knjigo „Nova doba v Rusiji“. Pisatelj zna Rusijo in je uže prej pisal o njej. Pisatelj izbral si je za gaslo besede Gambette: „Poraz dekabristov (vstajnikov 1825. l.) bil je za Rusijo početek nove dobe, ki je postavila to državo na čelo napredka in civilizacije“. Vsa knjiga tega Amerikanca razvija to tezo (trditev). Ruska kritika priznava, da je ta misel sama po sebi verna, da se je s porazom dekabristov res oslabilo „evropejníčanje“. Očita pa pisatelju, da vso stvar predstavlja preveč po *tuje*, ko trdi n. pr., da je samodržavije „liberalna sila“; in da je zmaga carjeva 14. decembra 1825. l. bila zmaga liberalizma. Priznava pa ruska kritika, da Amerikanec dobro veli, kar je v Rusiji *zdravega* ali pa gnjilega. Zanimivo je, da pisatelj trdi, da ste na svetu samo dve vladi, ki delati na korist celokupnosti naroda, a ne najbolj na korist kakih razredov, in ti vladi da ste ruska in vlada zjedinenih držav. Pisatelj misli, da je sedanja Rusija (pod Aleksandrom III.) zjedinjena ne samo vanjski nego tudi notranje. Amerikanci malo vedo o Rusiji. Pisatelj pravi, da ni nobenih „sibirskih užasov“, da nihilizmu skoro sledu ni v Rusiji. Pisatelj misli, da ta njegova domovina in Rusija dovedeti človečanstvo do više stopinje prosvete (in sicer ravno samodržavna Rusija). Ruska kritika misli, da si Rusija ne stavi tako velikih zadač, da ona ne želi vladanja nad „kontinentami“, marí le lastnega kulturnega razvitja.

C.

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Dr. Jan. Bleiweisu so vzdali v Ljubljani v spomin ploščo na hiši, kjer je bival. Slavnosti so se udeležila raz-

notera društva; slavnostni govor je imel dež. poslanec Luka Svetec, ki je v javnem življenju sodeloval s pokojnim Blei-

weisom ter spada med one slovenske dejatelje in rodoljube, ki najbolj poznajo prošlost in sedanost naših političkih in narodnih bojevanj. Bil je po slavnosti tudi banket, in došlo je brzovjavk od mnogih strani z izraženjem želja, da bi ne zaostajali za tem, kar je dosegel Bleiweis s svojimi sodejatelji.

Dr. Fr. Zupančič, c. in kr. polkovni zdravnik in učitelj v kad. zavodu v Liebenau pri Gradcu, je umrl 4. jul. Bil je iskren rodoljub, zanimal se je za naše težnje, a je tudi podpiral narodna podjetja. Bil je vedno naročnik tudi „Slovanskega Sveta“, in glede na današnje psihologično razpoloženje naše inteligencije v obče ni to ravno malenkost.

„**Rodoljub**“ in „**Domovina**“ sta dva nova časnika, ki sta začela letos izhajati na Slovenskem; prvi od začetka tega meseca, „Domovina“ pa uže nekaj mesecev poprej. Oba lista sta namenjena širšemu in preprostemu narodu; „Rodoljub“, ki izhaja v Ljubljani, je namenjen na prvem mestu kranjskim Slovencem; „Domovina“ pa, ki izhaja v Celju, štajerskim Slovencem. Oba lista podpirati in širiti med narodom, je razsvetljenih rodoljubov dolžnost. Naj srečno delujeta in vspevata!

Dijaški koledar za l. 1892 izda, kakor poroča „Sl. Nar.“, „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani. Obsejal bo životopis in sliko pokojnega Fr. Miklošiča, potem dve razpravi o življenju in delovanju slovanskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda ter o postanku in razvoju cirilice in glagolice.

„**Matica Slovenska**“. Upravništvo za dobo 1891/2 se je tako-le osnovalo: Predsednik: Josip Marn; I. podpredsednik: Levec Franc; II. podpredsednik: Grasselli Peter; blagajnik in hišni upravitelj: dr. Starè Josip; pregledovalec društvenih računov: dr. Zupanec Jernej; ključarja: Kržič Anton in Praprotnik Andrej; overovatelja sejnih zapisnikov: Bartelj Anton in Rutar Simon; pravni zastopnik: dr. Tavčar Ivan. Gospodarski odsek: dr. Dolencec Hinko, Grasselli Peter, dr. Jarc Anton, dr. Starè Josip, dr. Tavčar Ivan in Vilhar Ivan. Književni odsek: Bartelj Anton, Koblar Anton, Kržič Anton, dr. Lesar Josip, Levec Franc, Pleteršnik Maks, dr. Požar Lovro, Rutar Simon, Šubic Ivan, Tomšič Ivan, Wiesthaler Franc, Zupančič Anton in Zupančič Vilibald.

b) Ostali slovanski svet.

Državni zbor je prenehal zborovati do jeseni; deželni zbori pa se otvorijo še le decembra meseca, kakor poročajo. Nekateri slovanski državni poslanci so čakali razjasnila o stanju in razmerah v državnem zboru; dajali so jim ob budgetni glavni in specijalni debati takih in tolikih lekeij od ministerskih stolov, da so sedaj gotovo dovolj poučeni; ako niso, potem je bolje, da se lotijo drugih, za nje hvaležniših poslov.

Češka razstava zanima, rekli bi, vso Evropo; razun

avstrijskih liberalnih in nacionalnih Nemcev, nekaj tudi Madjarov, govoré in poročajo o njej brezizjemno z neomejenim priznanjem in občudovanjem. V tem so soglasni celó nemški obiskovalci iz Velike Nemčije. Tuji obiskovalci zajedno zabeležujejo dostojno vedenje češkega naroda, pošteno in cenó postrežbo Pražanov i v obče gostoljubnost češkega naroda; sosebno so Francozi navdušeni v svojih poročilih o tem, kar vidijo in doživljajo v Pragi in na Češkem sploh. Se ve da na prvem mestu se veselé Slovani, da je pokazal češki narod tolik napredek v modernem in slovanskem delu. Dan na dan se vrsté lastni vlaki, ki privažajo slovanske obiskovalce v Prago, in uže doslej in ravno te dni je naraslo število onih, ki so si ogledali razstavo, jeden milijon. S posebnimi vlaki so se doslej peleg Čehov iz kraljevine, Morave in Šlezke pripeljali v Prago ogerski Slovenci ali Slovaki, gališki Rusi, uže trikrat Poljaki, Srbi iz kraljevine. Slovenci in Hrvatje so bili med prvimi uže pri vsesokolskih slavnostih, pojedinci še pozneje, in popelje Slovence in Hrvate še poseben vlak. Rusi tudi dohajajo, pridejo pozneje v še večem številu, kakor Poljaki ruski in poznanjski. Vse te obiskovalce sprejemajo z neoslabljenó ljubeznjivostjo in vstrajno uslužnostjo. Pozdravi, zdravice napitnice s krasno in zanimivo vsebino se ponavljajo; sliši se tudi poudarjanje skupnih kulturnih potreb in kulturnega delovanja, kakor sočustvovanja. V protislovju s poznanim mišljenjem in delovanjem se pospenjajo celó poljski obiskovalci do podobnih izjavljenj, tu in tam s pristavkom, da so si Čehi in Poljaki sorodni po krvi in zgodovini, ter da so se prišli Poljaki učiti dela k Čehoslovanom. Ubogim Slovakom je delo še posebno dobro, da so jih najbliži krvni bratje sprejemali ljubeznjivo in z oduševljenjem. Došli iz kraljevine Srbi so naglašali solidarnost kulturnih stremljenj, in to je sosebno zbudlo nemško-židovske podkupljene novine. Ti listi, ki niso niti jednega stavka napisali, da bi objektivno poročali o stanju ali vrednosti češke jubilejne razstave, prežijo sedaj, ko ne morejo uničiti njenega moralnega vspeha, kakó bi ovajali Čehé in slovanske obiskovalce; lažnjivo in zvito poročajo o slovanskih ali celó panslavističnih demonstracijah, in jih posebno jezi, da so nekateri Poljaki toliko trmasti, da prihajajo v Prago k razstavi kljub temu da so se njih zastopniki takó protislovanski izjavljali in vedli v letošnjem državnozbornem zasedanju. Istim nemško-liberalnim listom tudi nikakor ne ugaja, da se je grof Hohenwart pridružil nekaterim nemškim konservativnim, poljskim, hrvaškim in slovenskim državnim poslancem, kateri so šli na vabljenje češkega veleposestva takisto v Prago ogledat si češko razstavo. Hohenwart je ob tej priliki izjavil se, da na svojem sedanjem mestu (kot načelnik kluba konservativcev v drž. zboru) hoče vstrajati nadalje ter kolikor možno storiti za „slavno češko kraljestvo“; pristavil je, da tej kraljevini pripada najznamenitše mesto v avstrijskem cesarstvu. Češka razstava da je torej ne samo češki, ampak zajedno eminentno avstrijski praznik, ter da ta kraljevina doseže kljub vsem začasnim zaviram, kar ji pristaje.

Take in jednake izjave, kakor rečeno, niso po volji jedino znanim nasprotnikom avstrijskih Slovanov; no stvari se kljubu temu razvijajo dalje, in češka jubilejna razstava bo vsekakor pospeševala samospoznanje Slovanov samih, a sililo tudi druge faktorje bolje ceniti slovanske darove in moči po njih vrednosti.

Aleksander, mladi kralj srbski, je odpotoval z regentom Ristićem, ministerskim predsednikom Pašićem in drugim spremstvom v Rusijo, kjer ga bodo po ukazu carja Aleksandra sprejemali s primernimi častmi. Iz Rusije se vrne preko Avstro-Ogerske, kjer obišče našega cesarja v Ischl-u. Srbska vlada je naznanila kraljevo potovanje s tem, da kaže, kakó je ruski dvor srbskemu narodu in srbski državi kazal svojo naklonjenost in prijateljstvo, avstrijski dvor pa blagohotnost nasproti nacionalni dinastiji Obrenovičev.

Francoske vojne ladije so prišle v rusko morje blizu Petrograda; tu bodo velike slavnosti; francoski in ruski zastopniki bodo izražali ob tej priliki svoja čuvstva in mišljenja o odnošajih med ruskim in francoskim narodom. Temu dogodku pripisujejo velik politiški pomen.

Iz Bosne in Hercegovine. Postopanje vlade v okupovanih deželah karakterizuje naslednja dogodba, priobčena v „Srbobranu“: Ruski konzul v Serajevu, Bakonin, prišel je v doljnjo Tuzlo, in takoj prileti k njemu policijski uradnik, z ukazom, da ostane lahko v Doljnji Tuzli samo do odhoda prvega vlaka. Bakonin ni se pa dal ustrašiti in šel je k okrajnemu predstojniku, da se potoži pri njem, kateri mu pa odgovori, da mu tudi on svetuje, naj ostavi mesto, hitro ko more in naj se vrne zopet v Serajevo. Konzul je pa ostal pri nameravanem potovanju po Bosni in se je pritožil pri starešini konzulov v Serajevu. Nekaj dnij po tem prosila je sarajevska vlada konzula za oproščenje.

Nemški „Schulverein“ je zboroval letos v Celovcu. Prisotni so bili dvorni svetnik grof Goëss kot zastopnik deželnega predsednika, dež. glavar dr. Erwein, poslanci dr. Bareuther, bar. Dumreicher, dr. Russ, dr. Steinwender, potem gospodičina Schultze iz Berolina, prof. dr. Seydlitz iz Königsberga kot zastopnik občega nemškega Sprachvereina. Načelnik dr. Weitlof je pozdravil vladnega zastopnika, ki mu je dokaz, da vlada vedno ceni, „naša (nemška) nacionalna, obče koristna stremljenja, in da je deželno vladanje v rokah oseb, katere poznajo in gojé čustva in potrebe dežele“. (Odobrenje). Omenja tudi, da priznava delovanje Schulvereinovo tudi naučno in vojno ministerstvo. Vladni zastopnik zahvalivši se na pozdravu, rekel je, da „nemški Schulverein“ je deloval vedno v duhu zveste udanosti cesarju in državi in v ljubezni k lastnemu jeziku in običaju, pa da ga je tudi vedno vodilo spoštovanje in pravo ocenjenje svojstva drugega naroda. Dež. glavar dr. Erwein trdi, da nenemške narodnosti se skušajo razprostrirati na škodo nemškega naroda; to zabranjenje daje namen nemškemu šolskemu društvu. Dr. Weitlof se je izjavil, da Schulverein bode trajal; to naj vedó nacionalni nasprotniki.

Poročilo našteva darila, velike vsote, katere so zapustili ali odmerili razni Nemci temu društvu. Te vsote sezajo od 500 do 50.000 gld. Dohodkov je bilo prošlo leto 268 tisoč 633 gld. 90 kr., nekaj tisoč manj, nego prejšnje leto. Zato priporočajo večé udeležbe „proti slovanskemu naskoku“ (gegen slavischen Ansturm). „Boriti pa se je nemškemu narodu, da ohrani dosedanje ozemlje iz lastne moči“. Društvo dela povsod razun Gornje Avstrije in Salcburškega. Na južnem Štajerskem se je braniti „gegen slovenischen Auftrieb“; Koroško pa „poštevajo kot nemško deželo“, zato da bodo vedno pripravljene dajati tej deželi podpore.

Iz raznih izjav na tem občnem zboru je razvidno, kaj čaka zapadnih Slovanov, ako se ne bodo branili primerno. Schulverein je naravnost izjavil, da je dobil obilo podpore po markah iz Nemčije.

Bitka pri Visu je bila 20. jul. 1866; avstrijsko brodogeje je slavno premagalo Italijane. Zato so sedaj po raznih krajih, sosebo pa na jugu avstrijskem praznovali 25letnico Viške bitke. Slovani, ker drugi pozabljajo, spominjajo se sami ob tej priliki, da so bili z večine njih sinovi, ki so se tedaj bojevali hrabro in slavno. Dá, na prvem mestu so bili dalmatinski slovanski sinovi, ki so odločili zmago. Slava njih spominu!

V Velikej Kikindi zapustil je srbski dobrotvor Racković pred nekaterimi leti 90.000 for., da se osnuje viša dekleška šola. Ker pa v oporoki ni besede „srpska“ šola, delajo Madjari na to, da obrnejo to vsoto v prid svojim šolam; židovski list v V. Kikindi nadeja se celó, da se ta velika zapuščina podeli židovski šoli v tem mestu, ker potrebuje še jeden razred. Takó bo srbski denar, srbski trud le Madjarom in Židom v korist.

V Cetinjah se dela uže živo pri ozki železnici, katera bode prva v Črni Gori. Vezala bo Cetinje, Podgorico, Danilovgrad, Nikšić in Vasojevice.

V Belemgradu je izbran veliki odbor književnikov in rodoljubov srbskih za nabiranje fonda, da se postavi v Sarajevu pomnik srbskemu junaku in pesniku Simi Milutinoviću Sarajliji. Nabrana je uže v kratkem času povoljna svota novcev. Odbor se ni še odločil, ali naj se napravi slavljenču spomenik, ali pa velika šola in ustanova, katera bi imela njegovo ime.

Ruski jezik v avstrijskej armiji. Celo burjo negodovanj izzvalo je v poslednjih dneh rešenje glavno komandujúčega vojnimi silami (močmi) v Galiciji, generala kneza Windischgrätza, v poljzo (korist) ruskega jezika. Delo je v tem, da je neki podoficir 80. armejskega polka, razpoloženega v Levovu, prišedši s Kurunla, napisal svoj raport na ruskem jeziku. Podobne (slične) raporte dolžnost je pisati na nemškem jeziku, no navadno piše se na onem, kateri govori boljšinstvo (večina) polka.

V Galiciji ustanovil se je nekako običaj pisati raporte izključno samo na poljskem jeziku. Dolgo časa ni se nikdo postavil proti takemu poredku, no, v poslednjih dneh našel se je neki smelčak, napisavši svoj raport po ruski. Načel-

stjujoče osebe 80. polka razdelile so se v mnenjih odnosno tega, kako jim je postopati v danem slučaju. O tem je doznal levovski komandant, general Tempis, in ukazal je proizvesti po tem povodu najstrože preiskovanje. Po okončanju preiskovanja, nazvani general, ne imevši hrabrosti rešiti to vprašanje, preprovalil je je na blagousmotrenje glavno-komandujučega kneza Windischgrätza. Pri tem predstavil je on svoje zaključnje, v katerem se je izkazal (izrekel) proti dopuščenju v armijo ruskega jezika in veličal ga je epitetom „ein neu erfundenes Idiom!“

Bedni podoficir, osmelivši se napisati raport na rodnem jeziku, uže je bil zatrepetal od straha, ko je nenadoma, knez Windischgrätz, doznavši, o čem je delo, postanovil naslednje rešenje: „Jaz ne vidim ni najmanjše pričine (vzroka) zaprečiti upotrebljevanje ruskega jezika v raportih podoficirjev k načelstvu, in to tem menj, ker 80. polk sestaje v večini iz ruskih vojakov, in ker je njegov polkovni jezik — ruski“.

To popolnoma spravljivo (pravično) rešenje glavno-komandujučega ni prišlo jako po okusu mnogim stremečim k izkorenjenju in uničenju ruskega jezika.

Primer jedenkrat podani, obodril je mnogo drugih, in biti more, da v neprodolžitelnem času bodo se pisali raporti podoficirjev k svojemu načelniku na ruskem jeziku v vseh gališko-in ogersko-ruskih polkih. „Славянскія Извѣстія“ г. 24-го 1891. года.

Slavjanskij Dmitrij Aleksandrovič je priredil 6. jul. st. st. v Petrogradu na korist Petrograjskega Slavjanskega blagotvoriteljnega občestva „rusko-slavjanskij istoričeskij koncert s učastjem jevo pevčeskoj kapelli, pod ličnym jevo upravljenjem“. Zbor je bil oblečen v staro obleko XVI in XVII veka — bojarov, bojarinj itd. Pri koncertu sta tudi sodelovala simfoničeskij orkester in Damski švedskij sekstet. Vspored je obsezal pet oddelov; na vrsti so bile pesmi vseh Slavjanov; slovenska je bila: Naprej zastava Slave; med češkimi: razstavljalna pesem; srbska: Kalo Pero, stara pesem izza turškega gospodstva; hrvaška: Lepa naša domovina; itd. itd. Koncert je bil po vsej sestavi pravi slavjanski koncert.

Književnost.

Kritična potraživanja i pokušaj pragmatizovanja u području povjesti dubrovačke od 1205. do 1331. godine. Spisal Jos. Modestin. Ta knjiga razravnja zgodovino o dubrovski trgovinski politiki, o odnošajih Dubrovčanov z Benetkami, Bosno in srbskimi vladarji v tem razdobju.

Zemská jubilejní vystava. Izdava knjigarna F. Šimaček, Praga, Jeruzalemská ulica 11. Po 36 kr. snopič. Delo je ilustrovano, umljivo pisano in bode pravi spomenik sedanje češke razstave.

Památník českých divadel. Historický nástin vývoje českého divadla. Uspořádal Ikc. Al. Czesaný. V Praze 1891. Pisatelj je podal pregled o tem, kakó se je razvijalo gledišče na Češkem; porabil je pri tem sešobno Teubnerjevo delo.

Novočeská biblioteka vydávaná nákladem Musea království českého. Číslo XXX. Dějiny hudby v Čechách a na Moravě. Sestavil I. Srb (Debrnov). Spisu musejních čís. 166. V Praze 1891. Nákladem Matice české, v komisi u Frant. Řivnáče. Cena zl. 1-50.

„Česky lid“. Sbornik věnovaný studiu tělesného a duševního vývoje lidu českého. „Český lid“ bude v prvě řadě věnován lidu českoslovanskému, v druhé řadě ostatním Slovanům i kmenům neslovanským, pokud jde o jejich styk s lidem českým. Vycházeti bude každě 2 měsíce o 6 arších vel. 8° a bude dělen na tři části: 1. oddíl článků vědeckých, 2. oddíl materialův a pouhých popisův; 3. oddíl referátův a přehledů užj literatury. Cena celého ročníku 4. zl., jednoho sešitu 80 kr. Redaktor: dr. Lubor Niederle, Praha, Ječná ul. 29, a dr. Ceněk Zibrť, Praha, Siupy 12. Fr. Šimaček, nakladatel, Praha, Jerusal. ul. 11. Prevažnega tega novega podjetja 1. zvezek izide meseca sept. t. l. Zasnovano bode takó, kakor n. pr. ruska „Živaja Starina“. Sotrudnikov, izbornih močij bo veliko število zunanjih, največ pa čeških med sotrudniki je tudi slavni slovenski rojak dr. Gr. Krek.

Slovenské spevy. Díel II. Sošit 2. Turčiansky Iv. Martin. Tlačou knihtačiarско-účastinárského spolku 1891. Cena 50 kr. Ta snopič obseza 117 pesmij z napevi; kažejo, kakor druge, izvirnost slovaškega naroda. Izdanje je vsega priporočila vredno; ako hočejo zapadni Slovani krepčati se v slovanskem duhu, naj zajemljejo krepila sešobno tudi iz slovaške umetnosti.

Летоме Магује Српске za 1891. l. obseza med drugim historijo srbske umetnosti o akademiskem slikarju Paji Jovanoviću od prof. Mite Živkovića. Historik Dim. Ruvarac objavlja „Protokol o plenipotencijama“.

Русская Библиотека 1891 г. Издание II. Н. Пелеха Выпускъ V. и VI. Май и Июнь. Vsebina: Мировичъ Романъ Т. П. Данилевскаго. (Стр. 257-384). Та Russkaja Biblioteka je priobčila od l. 1887 celo vrsto klasičnih del najboljših velikoruskih pisateljev z opomnjami ali slovarčik na maloruskem narečju. Po 12 snopičev na leto stoji 2 glđ. 40 kr. Naroča se pod adreso: Izdatelstvo „Русской Библиотеки“ v Levovu (Lemberg), Бляхарная улица, N. 13.

Кіевскія университетскія извѣстія, N. 4 za 1891 г. Содержаніе: а) Памяти Миклошича — Ш. Флоринскаго; б) Исторія Кіевской земли до конца XIV. столѣтія — М. Трущевскаго itd.

Черновые наброски. Вечер черной и бѣлой магіи. Фантазія на тему „Черезъ сто лѣтъ“ Беллами. Цѣна 20 коп. Складъ изданія: „Русско-Славянскій книжный складъ. Спб., Невскій 74. O tej Fantaziji, 14 velikih stranij obsezaajoči brošuri, katera je izšla ravno sedaj, spregovorimo prilično še posebe nekoliko.

Изрѣчѣмо нашъ народ. Narodopisna razprava. Napisal Grigorij Kupčanko, urednik „Русской Правды“ na Dunaju. Ta brošura poučuje in spodbuja narod v obče, kako mu je nabirati raznotero narodno blago; predočuje širšim masam program, kakor ga je priobčil Lamanski v svoji „Živi Starini“. Takega pouka bi potrebovali tudi Slovenci, ki ne vedo, kakó se vesti, če tudi imajo tu pa tam voljo, nabirati narodno blago.

Альбомъ узоровъ для женскихъ рукодѣлій. Pod tem naslovom je razposlalo uredništvo Petrograjske Zvezde (*Звѣзда*) veliko prilogo krasnih vzorcev ženskih ročnih del. Ti vzorci so v velikem številu slovanski, sosebnó črke azbuke so mnogotero umetno izdelane. *Звѣзда* priobčuje mnogo prilog kompozicij, slovanske ročne umetne obrti itl.

„Slovanski Svet“

izhaja po dvakrat na mesec, vselej 10. in 25. dne meseca.

Naročnina znaša:

za celo leto	4 gold.
za pol leta	2 „
za četrť leta	1 „

Za ljudske učitelje in dijake velja:

celoletno	3 gld. 60 kr.
poluletno	1 „ 80 „
četrťletno	— 90 „

Posamične številke se oddajajo po 18 kr.

Naročnina se pošilja izdajatelju v Trst.

OPOMNJA. Nekateri naših čč. naročnikov nam po nekoliko dolgujejo še od poprejšnjih let, drugi pa niso letos še vsega poravnali; oboje vljudno prosimo, da storijo nasproti listu kmalu svojo dolžnost. Nam je stroške za list plačevati sproti; potrebujemo torej, da nas naročniki blagovoljno podpirajo na to stran.

Zajedno se priporočamo prijateljem „Slovanskega Sveta“, da mu pridobivajo novih naročnikov in s tem gmotnih podpornikov. Priporočamo se tem bolj, ko ima naš list na slovanski zemlji nasprotnikov, kateri mu tla izpodkupujejo pri raznovrstnih rodoljubih in celó po društvih.

Čč. duhovnike, sosebnó pa nižje svečenike, zasledujejo, ovajajo in strašijo, da bi ne bili ali ne ostali naročniki našemu listu. Jedva v brošurah bi mogli popisati, kaj se vse počenja med svečeništvom, da bi pri njem, pa tudi drugod med posvetno inteligencijo izpodmaknili „Slovanski Svet“.

Novim naročnikom moremo postreči še z vsemi letošnjimi številkami. Lanski in predlanski letnik imamo tudi celotna na prodaj po 3 gld. 30 kr. s poštnino vred.

Upravištevó „Sl. Sveta“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. n za četrť leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., poluletno 1 gld. 80 kr. in četrťletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44

Tisk tiskarne Dolenc — Izdajatelj, lastnik in urednik: Fran Podgornik.

Opomnja upravištva. Gospodu R., trgovcu na Reki: Lepa hvala za donesek, ki ste ga nam poslali v gmotno podporo.

A z b u k a. *)

Аа	Бб	Вв	Гг	Дд
az	buky	vědi	glagol	dobro
Єє	Жж	Зз	Зз	Ии
jest	živěte	zelo	zemlja	ize
Іі	Кк	Лл	Мм	Нн
i	kako	ljudi	myslěte	naš
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт
on	pokoj	rey	slovo	tverdo
ѸѸ	ѲѲ	Фф	Хх	Ѡѡ
uk	u	fert	her	ot
Цц	Чч	Шш	Щщ	Ъъ
cy	červ	ša	šča	jer
Ыы	Ьь	Ѣѣ	Єє	Юю
jery	jerj	jat	e	ju
ѦѦ	ѢѢ	ѦѦ	ѢѢ	ѦѦ
(nosnik)	o	ja	o	
ѢѢ	ѢѢ	ѢѢ	ѢѢ	ѢѢ
ksi	psi	tita	ižica.	ij.

Ѡче нашъ ѡже єси на небѣхъ, да сѣтѣса ѡма твоє, да прїидетъ црѣвїє твоє, да бѣдетъ вола твоа, ѡкво на неси, и на землїи. Хлѣбъ нашъ насѣщїи дажь намъ днєсь: ѡ вѣтави намъ долги наша, ѡкоже ѡ мѡ вѣтавлѣемъ должникѡмъ нашимъ: ѡ не введї насъ во ѡскъшенїє, но рѣзавї насъ ѡ ѡскакаѡ.

*)Gledé na to, da so nekateri naših čč. naročnikov večkrat ponavljali svoje želje, naj bi priobčili tudi mi staroslovensko Azbuko, podajemo jo tukaj zajedno s staroslovenskim Očenašem, in to v obliki, kakor se tiska staroslovensčina po knjigah za kristijane s cirilometodijskim cerkvenim obredom.